

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ЗНУ

Шило Г.М.

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної
середньої освіти**

**ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІнь ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Розробник: Іваницький Олександр Іванович, д. п. н., професор, завідувач кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності.

Напрямок підвищення кваліфікації: формування наскрізних умінь здобувачів освіти через запровадження соціально-емоційного навчання

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти на тему «Соціально-емоційне навчання як інструмент розвитку наскрізних умінь учнів Нової української школи», затверджена наказом Міністерства освіти і науки України №1465 від 04.11.2025

Термін дії програми: 29.01.2026 р. до 29.01.2029 р.

Рецензенти:

Андрєєв А. М., д. п. н., професор, завідувач кафедри загальної та прикладної фізики, Запорізький національний університет.

Сущенко Л. О., д. п. н., професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти, Запорізький національний університет.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. В умовах стрімких суспільних трансформацій, зростаючих глобальних викликів, а також на тлі війни, яку веде росія проти України, ментальне та фізичне здоров'я учасників освітнього процесу потребує підвищеної уваги, оскільки пережиті травматичні потрясіння негативно впливають на психоемоційний стан здобувачів загальної середньої освіти, учительства, батьківства, знижують їхні когнітивні здібності та життєву стійкість. У зв'язку з цим увиразнюється потреба в упровадженні в освітній процес закладів загальної середньої освіти соціально-емоційного навчання (далі - СЕН), що є ключовим інструментом розвитку наскрізних умінь учнів Нової української школи (дані - НУШ).

Актуальність програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти зумовлена потребою освітянства в реалізації системного, комплексного підходу до розвитку наскрізних умінь молодшої генерації через свідоме впровадження СЕН, що є надзвичайно важливим для їхньої успішної адаптації, самореалізації в динамічному сучасному світі, формуванні здатностей та готовності співчувати, співпрацювати, протистояти викликам, розбудовувати майбутнє України, ґрунтуючись на національних та європейських цінностях.

Педагогічні працівники мають володіти компетентностями (психологічна, емоційно-етична, компетентність, педагогічного партнерства, здоров'язбережувальна) які повною мірою сприятимуть реалізації зазначеного завдання, що здійснюється в перебігу виконання ними таких трудових, функцій, як партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу й участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища.

Цільова група: вчителі закладів загальної середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 1 кредит ЄКТС (30 годин).

Особливості реалізації програми: передбачає залучення фахівців/-чинь, які пройшли попередньо підготовку у сфері соціально-емоційного навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: очна, дистанційна.

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти компетентностей, необхідних для формування в учнівства наскрізних умінь засобами соціально-емоційного навчання.

Завдання підвищення кваліфікації:

- ознайомити слухачів із ключовими підходами до розвитку наскрізних умінь здобувачів загальної середньої освіти в умовах Нової української школи;
- сформувані у педагогів розуміння ролі соціально-емоційного навчання в розвитку в учнівства критичного мислення, навичок керування емоціями, розв'язання проблем, співпраці з іншими;

- забезпечити практичне опанування інструментами СЕН для використання їх в освітньому процесі;
- підвищити здатність та готовність педагогів створювати безпечно, здорове та інклюзивне середовище для навчання.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: психологічна компетентність (Б1), емоційно-етична компетентність (Б2), компетентність педагогічного партнерства (Б3), здоров'язбережувальна компетентність (В2).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

за результатами навчання за цією програмою слухачі набудуть необхідних знань, сформуєть та удосконалять здатності щодо:

- розуміння та пояснення суті соціально-емоційного навчання, його ролі у формуванні наскрізних умінь учнівства, визначених державними освітніми стандартами;
- інтеграції СЕН в освітній процес для розвитку в учнівства таких наскрізних умінь, як критичне та системне мислення, керування емоціями, розв'язання проблем, співпраця з іншими;
- добору та застосування інструментів СЕН для розвитку наскрізних умінь у різних навчальних і виховних ситуаціях;
- створення безпечного, здорового та інклюзивного освітнього середовища, сприятливого для емоційного розвитку й набуття наскрізних умінь усіма учасниками освітнього процесу.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Система накопичення балів:

<i>Заняття</i>	<i>Максимальний бал</i>
Тема 1.2. Суть соціально-емоційного навчання	10
Тема 1.3. Результативність і корисність СЕН	10
Тема 2.1. Критичне і системне мислення	10
Тема 2.2. Конструктивне керування емоціями	10
Тема 2.3. Розв'язання проблем	10
Тема 2.4. Співпраця в освітньому процесі	10
<i>Разом за поточний контроль</i>	<i>60</i>
<i>Підсумковий контроль</i>	<i>40</i>
Разом	100

Оцінювання результатів навчання здійснюється за бальною системою та передбачає комплексну перевірку сформованості професійних компетентностей, практичних умінь і засвоєння теоретичних положень програми.

Максимальна кількість балів – 100, з них:

до 60 балів – за виконання практичних завдань (кейсів, проектних робіт, розробок адаптацій/модифікацій, індивідуальних освітніх рішень, аналізу педагогічних ситуацій тощо);

до 40 балів – за підсумкове тестування, що перевіряє розуміння ключових понять, підходів, методів та нормативних засад СЕН (20 балів), створення портфоліо матеріалів з упровадження СЕН (20 балів).

Практичні завдання оцінюються за такими критеріями:

- відповідність змісту завдання поставленим вимогам;
- обґрунтованість педагогічних рішень;
- практична застосовність запропонованих підходів;
- урахування індивідуальних освітніх потреб учнів;
- повнота та структурованість подання матеріалу.

Прохідний бал – 60, за умови набрання не менше 35 балів за практичні завдання, що підтверджує сформованість прикладних професійних умінь і готовність до впровадження отриманих знань у педагогічній діяльності.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: сертифікат.

Вартість: 750 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми спрямований на формування здатностей учительства до розвитку таких наскрізних умінь учнівства, як: критичне й системне мислення, конструктивне керування емоціями, розв’язання проблем і співпраця з іншими, визначених у державних стандартах початкової, базової середньої та профільної середньої освіти як ключових для формування життєвих компетентностей учнів.

Особливістю програми є поєднання теоретичних положень із практикоорієнтованими видами діяльності: проектування фрагмента уроку з інтеграцією СЕН, аналіз кейсів, практики моделі стійкості спільнот (МСС), тренування технік саморегуляції, аналіз навчальної ситуації за методом системного мислення, рефлексивні вправи, груповий проєкт «Інтеграція СЕН у шкільні предмети».

Самостійна робота передбачає опрацювання методичних матеріалів і нормативних документів, опрацювання наукових джерел щодо ефективності СЕН, підготовку аналітичних звітів та рекомендацій щодо розвитку емоційної грамотності учнівства.

Підсумкові заходи включають створення портфоліо матеріалів з упровадження СЕН.

Зміст програми складається з 2 модулів та 8 взаємопов’язаних тем.

На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 20 тестових питань.

Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, – 100 балів.

Прохідний бал – 60 (з них не менше 35 балів за практичні завдання).

Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат / свідоцтво.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год, з них:

6 год – лекційні заняття

18 год – практична робота

4 год – самостійна робота

2 год – контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				Усього
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	
Модуль 1. Соціально-емоційне навчання в контексті трансформації освіти: від глобального досвіду до українських реалій					
Тема 1.1. НУШ і наскрізні вміння крізь призму світового досвіду соціально-емоційного навчання:	2	-			2
Тема 1.2. Суть соціально-емоційного навчання. Створення безпечного, здорового та інклюзивного освітнього середовища	-	2	-	-	2
Тема 1.3. Результативність і корисність СЕН. Міжнародні дослідження ДоСЕН і TALIS	-	2	2	-	4
Тема 1.4. Міжнародні програми СЕН. Їх інтеграція в освітній процес НУШ	2	-	-	-	2
Разом за модулем 1	4	4	2	-	10
Модуль 2. Наскрізні вміння в рамці НУШ та соціально-емоційне навчання					
Тема 2.1. Критичне і системне мислення	-	4	-	-	4
Тема 2.2. Конструктивне керування емоціями	-	4	2	-	6
Тема 2.3. Розв'язання проблем	-	4	-	-	4
Тема 2.4. Співпраця в колі учнівства, учительства, батьківської спільноти	2	2	-	-	4
Разом за модулем 2	2	14	2	-	18
Контрольні заходи	-	-	-	2	2
Усього	6	18	4	2	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ: ВІД ГЛОБАЛЬНОГО ДОСВІДУ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ.

Тема 1.1. НУШ і наскрізні вміння: крізь призму світового досвіду соціально-емоційного навчання

Соціально-емоційне навчання (СЕН): сутність та значення. Методологічні основи СЕН: концепція емоційного інтелекту (Д. Гоулман, П. Саловей, Дж. Майєр, Д. Карузо), теорія множинного інтелекту (Г. Гарднер), теорії лідерства та комунікації (Е. Харріс, К. Леонард). М'які навички (soft skills) та їх класифікація. Важливість СЕН для успіху в житті та навчанні. Наскрізні вміння НУШ як віддзеркалення м'яких навичок. Успішне впровадження СЕН у міжнародному освітньому просторі. Ключові уроки впровадження СЕН: системність, підготовка вчительства, залучення батьківської спільноти.

Тема 1.2. Суть соціально-емоційного навчання. Створення безпечного, здорового та інклюзивного освітнього середовища

Соціально-емоційне навчання як цілеспрямований процес, який допомагає розвивати ключові життєві компетентності. Суть СЕН у навчанні розуміти себе, свої почуття та мотивації, ефективно взаємодіяти з навколишнім світом. Інструменти СЕН для створення безпечного, здорового та інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти. Навчання за допомогою практичних занять, дискусій, рольових ігор та моделювання реальних ситуацій.

Тема 1.3. Результативність і корисність СЕН. Міжнародні дослідження ДоСЕН і TALIS

Результативність упровадження СЕН. Переваги СЕН для учнівства: академічний прогрес, зниження агресії, покращення психічного здоров'я, розвиток емпатії. Методи (анкетування, тести, спостереження, самооцінювання, рефлексія тощо) вимірювання соціально-емоційних навичок для їх розвитку. Урахування результатів міжнародного дослідження ДоСЕН (дослідження соціально-емоційних навичок) під час організації соціально-емоційного навчання. Досвід участі України в ДоСЕН у 2023-2024 рр. Інтеграція в НУШ і використання СЕН на різних уроках. Учителство як провідник розвитку соціально-емоційних навичок учнівства. Потреби вчительства в розвитку соціально-емоційних навичок крізь призму міжнародного дослідження TALIS (Teaching and Learning International Survey).

Тема 1.4. Міжнародні програми СЕН, їх інтеграція в освітній процес НУШ

Міжнародні програми СЕН в Україні (Програма соціально-емоційного та етичного навчання, «Зерна», «Майндфулнес» тощо). Розвиток наскрізних умінь здобувачів НУШ у процесі впровадження міжнародних програм СЕН. Адаптація міжнародного досвіду СЕН до культурного контексту України. Міжнародна організація з поширення соціально-емоційного навчання CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning) та її інформаційні ресурси для вчительства.

МОДУЛЬ 2. НАСКРІЗНІ ВМІННЯ В РАМЦІ НУШ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ

Тема 2.1. Критичне і системне мислення

Критичне мислення як здатність аналізувати інформацію неупереджено, оцінювати її достовірність, знаходити логічні зв'язки та формувати власні, обґрунтовані висновки. Системне мислення як уміння бачити цілісну картину, розуміти, як різні частини взаємодіють між собою в складній системі. Виявлення причинно-наслідкових зв'язків, передбачення наслідків змін та розуміння динаміки процесів, а не лише окремих елементів.

Практичні інструменти для розвитку критичного й системного мислення в освітньому процесі. Вправи на розвиток критичного мислення: «Детектив думок», «П'ять чому», «За і проти». Вправи на розвиток системного мислення: «Мапа зв'язків», «Що буде, якщо...?», «Аналіз системи чи предмету. Хто залучений до її функціонування».

Тема 2.2. Конструктивне керування емоціями

Основні емоції. Конструктивне керування емоціями як здатність розуміти, приймати та ефективно реагувати на власні почуття і адекватно сприймати емоції інших. Чітке розуміння своїх відчуттів. Відчуття емоції без засудження. Визначення причин виникнення емоцій. Вибір здорових способів вираження почуттів. Здатність змінювати поведінку відповідно до емоційного стану, щоб досягти бажаних результатів, не піддаватися руйнівним імпульсам.

Практична робота. Практики Моделі стійкості спільнот (МСС) як інструмент тілесної та емоційної грамотності для розвитку стресостійкості. Набір навичок, скерованих на увагу до тіла й плекання приємних і нейтральних самовідчуттів у ньому («Зчитування», «Заземлення», «Ресурсність»). Практики «Миттєва допомога!».

Тема 2.3. Розв'язання проблем

Розв'язання проблем як комплексна навичка визначення, аналізу та подолання перешкод на шляху до досягнення мети. Чітке усвідомлення суті труднощів. Розуміння причин, контексту та можливих наслідків. Пошук різноманітних етичних варіантів подолання. Оцінка ефективності та ризиків кожного варіанту. Реалізація обраного плану дій. Аналіз успішності рішення та коригування за потреби.

Практичні інструменти розвитку в учнівства здатності до розв'язання проблем. Розбір вправ і кейсів. «Розслідування труднощів», «Мозковий штурм. Пошук; варіантів», «Аналіз ризиків і вигод», «План дій і зворотний зв'язок». Вправи для проведення з дітьми.

Тема 2.4. Співпраця в колі учнівства, учительства, батьківської спільноти

Співпраця з учасниками освітнього процесу як ефективна взаємодія для досягнення спільної мети. Об'єднання зусиль, знань та ресурсів таким чином, щоб результат перевершував суму індивідуальних внесків. Здатність слухати, розуміти та враховувати думки інших. Чітке висловлення ідей та відкритий обмін інформацією. Визначення та виконання обов'язків у команді. Готовність підтримувати однолітків і одноліток та ділитися знаннями. Конструктивний пошук спільних рішень у разі розбіжностей. Усвідомлення колективної відповідальності за результат.

Практичні інструменти розвитку в учнівства здатності до співпраці з іншими. Вправи; «Спільний малюнок», «Вежа з соломинок». Груповий проект «Інтеграція СЕН у шкільні предмети».

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

Тема 1.2. Суть соціально-емоційного навчання. Безпечне та інклюзивне освітнє середовище (2 год, практичне заняття)

1. Аналіз кейсів «Безпечний клас»: визначення ризиків для психологічної безпеки та шляхів їх подолання.
2. Рольова гра «Вчитель – учень – батьки»: моделювання ситуації конфлікту та її конструктивного вирішення.
3. Розроблення правил класу з позиції СЕН.
4. Мікротренінг «Емпатійне слухання» (парна робота).

Тема 1.3. Результативність і корисність СЕН. Дослідження DoSEn і TALIS (2 год, практичне заняття)

1. Робота з результатами міжнародних досліджень DoSEn і TALIS: аналіз освітніх потреб учительства.
2. Розроблення інструментів оцінювання соціально-емоційних навичок (анкета, чек-лист, карта спостереження).
3. Проектування фрагмента уроку з інтеграцією СЕН.
4. Рефлексивна вправа «Учитель як фасилітатор емоційного розвитку».

Тема 2.1. Критичне і системне мислення (4 год, практичні заняття)

1. Виконання вправ «Детектив думок», «П'ять чому», «За і проти» з подальшим педагогічним аналізом.
2. Розроблення навчального завдання для розвитку критичного мислення учнівства.
3. Аналіз навчальної ситуації за методом системного мислення («Що буде, якщо...?»).

Тема 2.2. Конструктивне керування емоціями (4 год, практичні заняття)

1. Практики моделі стійкості спільнот (МСС): «Зчитування», «Заземлення», «Ресурсність».
2. Тренування технік саморегуляції «Миттєва допомога!».
3. Рольові вправи з розпізнавання емоцій учнів та власних емоційних реакцій.
4. Розроблення алгоритму педагогічної підтримки учнів у стресових ситуаціях.

Тема 2.3. Розв'язання проблем (4 год, практичні заняття)

1. Аналіз педагогічних кейсів «Розслідування труднощів».
2. Мозковий штурм щодо шляхів подолання типових освітніх проблем.
3. Оцінювання ризиків і вигод різних рішень.
4. Розроблення плану дій щодо вирішення проблемної ситуації у класі.
5. Рефлексивний аналіз ефективності прийнятого рішення.

Тема 2.4. Співпраця учнівства, учительства та батьківської спільноти (2 год, практичне заняття)

1. Групові вправи «Спільний малюнок», «Вежа з соломинок» для розвитку командної взаємодії.
2. Розроблення моделі партнерства «школа – сім'я – громада».

3. Груповий проєкт «Інтеграція СЕН у шкільні предмети» (міжпредметна інтеграція).
4. Презентація проєктних результатів та взаємооцінювання.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

Тема 1.3. Результативність і корисність СЕН. Дослідження DoSEn і TALIS (2 год самостійна робота)

1. Опрацювання наукових джерел щодо ефективності СЕН.
2. Підготовка короткого аналітичного звіту (1–2 стор.) щодо можливостей упровадження СЕН у власному закладі освіти.

Тема 2.2. Конструктивне керування емоціями (4 год, практичні заняття + 2 год самостійна робота)

1. Ведення короткого щоденника емоційного самопостереження (1 тиждень).
2. Підготовка рекомендацій щодо розвитку емоційної грамотності учнівства.

Підсумкове завдання: підготувати портфоліо матеріалів з упровадження СЕН.

4. Список рекомендованої літератури

Нормативно-правові документи

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / ред. М. Грищенко. 2016. 40 с. URL:<http://repositorv.ldii.k.edu.ua/handle/34606Q48/20195>.
2. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/m/898-2Q20-n>.
3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року №87. URL: <https://zakoa.rada.gov.ua/go/87-2018-n>.
4. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 25 липень 2024 року №851. URL: <https://zakoi.rada.gov.ua/go/851-2024-n>.
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 року № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%8Q#Text>
6. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року №2145-УІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>.
7. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 року № 463-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/463-20>
8. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: <https://register.nqa.gov.ua/iiploads/Q/646-ilove-pdf merged.pdf>

Основна література

1. Венгловська О. А., Елькін О. Б., Марущенко О. А., Федоренко О. Ф. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства : практичний poradnik педагогам закладів загальної середньої освіти. УІРО, 2023. 18 с. URL; <https://bit.ly/3JkSHPZ>.

2. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С, Л. Гумецької. Харків : Віват, 2022. 512 с.

3. Елькін О. Б., Рассказова О. І., Гринько В. О., Марущенко О. А. Зміцнення освіти через соціально-емоційне навчання: актуальні напрями дослідження в Україні та світі. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2024. №1 (58).

4. Елькін О. Соціально-емоційне навчання як затребувана практика формування м'яких навичок учнівства: сучасні виклики та досвід України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. Вип. 1(10).

5. Іваницький О. І., Бондар О. Г., Прокоф'єв О. Ю. Формування м'яких навичок («soft skills») у студентів спеціальностей 011 Освітні, педагогічні науки та 014 Середня освіта у процесі магістерської підготовки. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 8. С. 1224-1237. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-8\(38\)-1223-1236](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-8(38)-1223-1236).

6. «Миттєва допомога!» - практики стратегій соціально-емоційної саморегуляції : методичні матеріали. URL: <http://gurl.li/lcglxt>

6. Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform) : аналітичний огляд / Гриневич Л., Дрожжина Т., Глоба О. та інші; за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ : «Видавнична група «Шкільний світ», 2021. 312 с. URL: <http://surl.li/echcc>.

7. Прокачуємо СЕЕН: колекція практик для дорослих і дітей : навч.-метод, посібник / Н. Валевська ; за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенко. Харків, 2023. 42 с.

8. СЕЕН-путівник. Соціально-емоційне та етичне навчання : освітня програма для навчання серця й розуму / Голов. ред. О. Елькін. 2-ге вид. Київ : ТОВ «Інжиніринг», 2023. 148 с.

9. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) : офіційний сайт.

Додаткова література

1. Блог «5 хвилин СЕЕН» на порталі «Нова українська школа». URL: <https://nus.org.ua/search/all/>.

2. Соціально-емоційне та етичне навчання - EdCamp Ukraine. *EdCamp Ukraine Ми об'єднуємо освітян і допомагаємо їм зростати*. URL: <https://www.edcamp.ua/seelukraine/>.

3. Водолазська Т. В. Формування емоційного благополуччя дітей молодшого шкільного віку. *Постметодика*. 2010. № (6)97. С. 26-32. URL; http://nbuv.gov.ua/UJRN/Postmetodyka_2010_6_6.

4. Єфімцева Г. Простір стійкості: створюємо місце для відпочинку та відновлення : практичний poradnik / За заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенко : ГО «ЕдКемп Україна». Харків, 2024. 19 с.

5. EdCamp Ukraine. СЕЕН. Аудіопрактики соціально-емоційного та етичного навчання (з мелодією), 2020. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLF8MwlgxLRAZ0ITeAMYG3pYoPk2VWGONI>
6. Explore SEL (Harvard Graduate School of Education): офіційний сайт. URL: <http://exploresehgse.harvard.edu/>
7. LifeComp: The European framework for the personal, social and learning to learn key competence. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC120911>.
8. SEE LEARNING : електронний ресурс. URL: <https://seelearning.en.iotv.edu/en/home>.